

AKIRA O'CONNOR

ERIN ROBBINS

SÖMÜRGE

ZİHİNLER

Psikolojiyi Şekillendiren Anlatılar

Çeviri:

Beyza Konuk

alBaraka
Yayınları

AKIRA O'CONNOR

University of St Andrews Psikoloji ve Sinirbilim Okulunda profesördür. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini University of Leeds'te tamamlamış; doktora sonrası çalışmalarını Washington University in St Louis'te yürütmüştür. Çalışmaları epizodik bellek, *déjà vu* ve bellek yargılarının bilişsel ve sinirsel temelleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

ERIN ROBBINS

University of St Andrews Psikoloji ve Sinirbilim Okulunda gelişim psikolojisi alanında öğretim üyesidir. Araştırmaları çocuklukta adalet, iş birliği, ahlaki değerlendirme ve kültürlerarası gelişim konularına odaklanmaktadır. Akira O'Connor ile birlikte *Colonised Minds: Narratives that Shape Psychology* kitabının ortak yazarıdır.

BEYZA KONUK

1996 yılında Bolu'da dünyaya gelmiştir. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümünde lisans derecesini almıştır. Eğitim ve sağlık kurumlarında yaptığı stajların ardından yöneldiği klinik psikoloji alanında eğitimler almıştır. Psikolojik iyi oluş ve normal kavramının toplum içinde nasıl algılandığı konularına ilgi duyan Konuk bu alanlarda çeviriler yapmıştır. Sağlık kurumları bünyesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

İçindekiler

Önsöz	9
Konum Beyanı	9
Nereden Biliyoruz?	10
Kitap	13
Teşekkürler	19

1

Giriş

Kanon ve Düşünme Sistemleri

Kanon Nedir?	22
Psikoloji Kanonunun Özellikleri	24
Kanonik İnsanlar	26
Kanonik Bakış Açıları	33
Kanonik Süreçler	38
Sırada Ne Var?	46

2

Öjenik Problemi

Günümüz İstatistik Testlerinin Ardında Yatan Çürümüş İdealler

Psikolojiyi “Sertleştiren” Araç Olarak İstatistik	49
İstatistiğin “Büyük Adamları”	52

Toplum ve Öjenik.....	57
İstatistiğin Öjeniğe Dayanan Kökenleri	60
İmtiyazın Pek Çok Katmanları	63
Sırada Ne Var?.....	65

3

“Zayıf Akıllıların” Tespit Edilmesi

Psikolojik Testler ve Ayrımcılık Birbirine Nasıl Bağlıdır?

Zekâ Testlerinin Teorik ve Kültürel Kökenleri	76
Binet-Simon Zekâ Ölçeği	87
Zekâ Testlerinin Bilimsel ve Kültürel Sonuçları	93
Sırada Ne Var?.....	98

4

Ruhsal Hastalıklar ve Marjinalleşme

Güvenilmez Bir Tahakküm Aracı Olarak Psikiyatrik Tanı

Sapma ve “Sapanlar”	105
Kötü Fıçı	112
Sırada Ne Var?.....	122

5

Frenoloji, Nörogörüntüleme

ve Zihin Algımızı Şekillendiren Teknolojiler

Frenolojinin Yükselişi ve Yıkılışı	128
Bu, Beyninizin Siyaset Etkisi Altındaki Hâlidir	132
Sezgiye Başvuru	133
Teknoloji, Endüstri ve Güç.....	136
Lokale Beyin İşlevlerine Alternatif Bir Yaklaşım	141
Sırada Ne Var?.....	149

6

Histeri, Mutluluk Hapları ve Hormonlar

Psikolojide Kadın Problemi

Araştırma Nesnesi Olarak Kadınlar.....	152
--	-----

Araştırmacı Olarak Kadınlar	172
Cinsiyet Ayrımını Yıkma.....	181
Sırada Ne Var?.....	182

7

Ben Renk Görmüyorum Psikolojide Irk Problemi

Amerika'da Bilimsel Irkçılık.....	188
Sosyal İnşa Olarak Zekâ ve Birleşik Krallık'ta Eğitim.....	194
Sırada Ne Var?.....	201

8

Araştırmayı Tuhafıktan Kurtarmak Daha İyi Bir Psikoloji İçin Dönüm Noktası mı?

Bu Tuhaflık Nereden Geliyor?	210
Psikoloji Neden Bu Tuhaflık Hakkında Düşünmelidir?.....	218
Sırada Ne Var?.....	228

9

#BütünÜniversitelerDeğil Yükseköğrenim Ortadan Kaldırdığını İddia Ettiği Eşitsizlikleri Nasıl Sürdürür?

“Kullanışlı Bilgiyi” Dönüştürme Kurumları	236
Bilgi Edinme Gücü	237
Bilgi Üretme ve Yayınlama Gücü	240
Kullanışlı Bilgiyi Şekillendirenler.....	245
Hakkaniyetsiz Bir Sistemde Katılımı Çeşitlendirmek	247
Kitleleri Yatıştırmanın Psikolojik Araçları.....	248
Sırada Ne Var?.....	253

10

Sonuç

Büyük Resim	257
Psikoloji Kanonunu Dönüştürmek	262

Sırada Ne Var? Soru-Cevap.....	267
Son Sözler.....	274
Referanslar.....	275
Dizin.....	311

Önsöz

Konum Beyanı

Bu kitap İngilizcenin konuşulduğu Küresel Kuzey ülkelerindeki üniversitelerde tecrübe edildiği hâliyle psikolojinin modern kanonunu anlama girişimimizi aktarmaktadır. Yazarlar geçmişte Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) eğitim aldılar ve çalıştılar; bu kitabın yazım sürecinde ise İskoçya'da St Andrews Üniversitesinde akademisyenlik kariyerlerini sürdürmekte. Bakış açımız içerikte açıkça ifade edilmiştir. Büyük oranda İngiliz yükseköğrenim sistemi tarafından şekillendirilmekle birlikte Kuzey Amerikalı araştırma, söylem ve kültürden de büyük oranda etkilenen bir akademik çevrede bulunmaktayız. Kullandığımız araştırmalar, anlatılar ve tarihsel bağlam tıpkı bu sayfalar gibi İngilizcenin konuşulduğu dünyaları da etkilemiştir.

Disiplinimiz bağlamında kanon (incelenmesi asli kabul edilen bir dizi çalışma ve bunların öğretimi için yaygın olarak kabul edilen yöntem) kavramının kullanılması kafa karışıklığı yaratabilir. İngiliz edebiyatı ve sanat tarihi gibi bazı disiplinler sezgisel olarak kanon öğretimi olarak düşünülürken psikoloji için durum böyle değildir. Ne var ki herhangi bir lisans müfredatına derinlemesine baktığınızda yaptığımız varsayımlar, fikirler ve

kullanıldığımız analiz araçları ile öğretimimizi yapılandıran bakış açılarında ortak noktalar fark edebilirsiniz. Anlamaya çalıştığımız kanon, işte budur.

Bu kitap, lisans düzeyinde zorunlu Psikolojiye Giriş modülünde verilen istatistik derslerindeki bir dizi kısa kesitten yola çıkılarak yazılmıştır. Bu kesitler istatistik öğretiminin ötesinde insanlara odaklanmış ve her ders saatinin ortasında tempoyu değiştirmek amacıyla tasarlanmıştı. Birkaç yılın ardından bu kesitler ardından olumlu dönüşler gelen bölüm içi konferans serisine evrildi, daha sonra Birleşik Krallık'taki üniversitelerin psikoloji bölüm başkanlarına hitaben yapılan bir konuşmada kendine yer buldu. Sektör genelinde müfredatı sömürgecilik etkilerinden arındırma ve çeşitliliğe dönük ilginin artmasıyla birlikte konuşmaların odak noktası tarihi şahsiyetlerin kendilerinden uzaklaşarak bu kişilerin çalışmalarıyla güç kazanan eşitsizlik sistemlerine kaydı. Sistemler üzerindeki odak belirginleştikçe bu yaklaşımın psikoloji ve nörobilimde pek çok alt disipline uygulanabileceği anlaşıldı. “Öğretimi mi çeşitlendiremiyorum çünkü ben sadece en etkili çalışmaları öğretiyorum.” demek artık ilgilenmemek için bir gerekçe olmaktan çıkmış, mevzubahis çalışmanın etkili kabul edilmesinin nedenlerini ve bu etkiyi sürdüren sistemleri araştırmanın sebebi olmuştur. Böylelikle psikolojideki çok çeşitli alt disiplinlerin kökenini araştırılan kitabımızın ardındaki gerekçeyi netleştirmiş olduk.

Nereden Biliyoruz?

Bizler sömürgecilik karşıtı –*dekolonyalist*– akademisyenler değiliz. Bellek ve gelişim psikolojisi alanlarında çalışan ve disiplinin kökenlerini tanımanın yollarını arayan araştırmacılarız. Bu nedenle bu hedef için kullandığımız yolların acemice görüldüğü, anahtar mesele veya figürleri kaçırdığımız ya da yorumlarımızın sizinkilerden ayrıştığı kısımlar hatta bölümler olacak. Bütüne bakıldığında yaklaşımımızın anlaşılır ve ilgi çekici olmasını umuyoruz. Her şeyden önemlisi niyetimiz, sizlere incelediğimiz alt

disiplinleri anlamak için bir yol haritası vermek ve bizim kaçır-dığımız noktalara ulaşmanız için gereken merakı uyandırmaktır.

Akira O'Connor lisans ve lisansüstü öğrenimini Leeds Üniversitesinde (İngiltere) alan kıdemli öğretim görevlisidir. St. Andrew Üniversitesinde (İskoçya) öğretim görevlisi olmadan önce iki buçuk yıl St. Louis'deki (ABD) Washington Üniversi-tesinde çalıştı. Akira; bellek, bellek karar verme ve *déjà vu* gibi bellek fenomenlerini araştırıyor. Ebeveynleri İrlandalı ve Japon-yalı; kendisi Kuzey Batı Londra'da büyüdü, İngiliz değil ama kar-ma kökenli bir Londralıdır. Bir sendika üyesi ve üniversitenin Irk Eşitliği Şartı Başkanı'dır. Başkanlığında Irk Eşitliği Şartı ödülleri için kurumdaki başvuruları koordine etmektedir.

Erin Robbins Birleşik Devletlerin güneyinden bir aka-demisyendir. Lisans öğrenimini Alabama'da (ABD) Birming-ham-Southern Üniversitesinde, lisansüstü eğitimini ise Atlanta, Georgia'da (ABD) Emory Üniversitesinde tamamladı. Lisans eğitiminin ardından teknik yazarlıktan çevreciliğe kadar farklı işlerde çalıştı. Samua ve Vanuatu başta olmak üzere sahada çalış-malar yürüttüğü asıl ilgi alanı kültürün biliş ve gelişim üzerindeki rolüdür. S bölümünde Eşitlik, Çeşitlilik ve Kapsayıcılık Direktö-rü olarak görev yapmaktadır.

Kişisel ve profesyonel deneyimlerimiz psikoloji hakkındaki düşüncelerimizi mütemadiyen şekillendirmeye devam ediyor. 5. Bölümde bu yaklaşımı eleştirmiş olmamıza rağmen Akira, fonk-siyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) cihazı kullanarak beynin “aktif” ve “inaktif” alanlarının eşiklerini sunan istatistiksel haritalar oluşturduğu bir beyin görüntüleme çalışmasını yayınladı. 2. Bölümde yazdıklarımıza karşın Akira St Andrews'taki kariyeri-nin büyük kısmında disiplinin öjenik kökenlerine değinmeden istatistik öğretti. Erin kendi araştırmalarında kültürlerarası metotları yaygın şekilde kullandı; ne var ki 8. Bölümde bu metotların taşıdığı ve psikolojinin temsiliyet gücü daha büyük ve kapsayıcı bir bilim olmasının önünde duran felsefi ve etik sorunları aktardık. Bu çe-lişkileri riyakârlığımızın kanıtı olarak görmek yerine bu konudaki

görüşlerimizin kendi geçmiş deneyimlerimizden hareketle oluştuğunu anladığımızı umuyoruz. Mevcut entelektüel pozisyonumuzun “doğru olan” olduğunu ve bu noktaya gelirken izlediğimiz yolun kanon olması gerektiğini iddia etmiyoruz. Bir kez daha ifade etmek gerekirse kendi gelişimimizin (kanon hakkında asgari düzeyde eleştirel olduğumuz konumdan öğretim ve araştırmalarımızı *neden* mevcut şekilde yürüttüğümüzü ve alternatiflerin *neler* olduğunu düşündüğümüz hâle gelişimiz) bu değişimin nasıl gerçekleştirilebileceğine dair örneklik etmesini ümit ediyoruz. Anlattıklarımızın meslektaşlarımıza disipline eleştirel bakmanın nasıl olabileceğine ve öz yansıtmayı akademisyenliğe nasıl dâhil edilebileceklerine dair örnek teşkil edeceğine düşünüyoruz.

Kanonun etkisi altındaki kurumlardaki pozisyonlarımıza dönersek, kariyerlerimizi Küresel Kuzey’in İngilizce konuşan üniversitelerinde geçirdik ve St Andrews Üniversitesinde kadrolu çalışanlarız. Bizimki 600 yıllık geçmişe sahip, ayrıcalık sahibi ve dünya genelinde akademik üstünlüğüyle bilinen bir kurum. Kitaptaki anlatılar göz önüne alındığında kendimizi ayrıcalıklarımızdan uzaklaştırıp kimliğimizin azınlıkta kalan yönlerini vurgulamak cazip geliyor. Ancak bu ikiyüzlülük olur. Bu kitabı bizler ve patronlarımız imtiyazlı olduğumuz için yayınlatabiliyoruz ve bu imtiyazlar bir araya geldiğinde kanonun bir yönüne katkı sunmamızı sağlıyor. Kimliklerimizden ve kurumdaki konumlarımızdan kaynaklanan ayrıcalıklardan faydalanmamıza rağmen ümit ediyoruz ki kanonda olmayan bazı deneyimlerden de bir şeyler “öğrendiğimiz” açıkça anlaşılır.¹

¹ Zuroski, 2020.